

RISTIJÄRVEN SIVISTYSTOIMEN KIUUSAAMISEN EHKÄISYSUUNNITELMA
VARHAISKASVATUKSEEN, ESI- JA PERUSOPETUKSEEN SEKÄ NUORISOTOIMEEN

Työryhmä
Sanna Klemetti, vaka vast.
Tiinaliisa Portano, siv.pääll.
Elisa Pääkkönen, vapaa-aika ohj.
Lasten ja Nuorten Parlamentti, ei
Vielä käsitelty
Käsitelty vakan ja perusopetuksen
henkilöstön kanssa 4.2.2021

1. Kiusaaminen on vallan väärinkäyttöä

”Kiusaamista on se, kun yhdelle ja samalle lapselle tai nuorelle aiheutetaan toistuvasti vahinkoa ja pahaa mieltä. Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vAlkea puolustautua”.(Olways, D. (1993) *Bullying at school. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja.* PS- kustannus.)

Kiusaamiseksi määritellään siis puolustuskyvyttömän oppilaan tahallinen vahingoittaminen. Kiusaamisella on ominaispiirteitä, jotka erottavat sen esimerkiksi riitelystä, häirinnästä tai yksittäisestä väkivaltatilanteesta. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi *toistuvuus, tietoisuus ja vallankäyttö sekä se, että kiusaamisessa on usein kyse ryhmäilmiöstä.* Näiden ominaispiirteiden vuoksi kiusaamistilanteeseen puuttuminen edellyttää siis erilaisia toimintatapoja kuin yksittäiseen tekoon puuttuminen.

Kaikkia kiusaamiseksi koettuja tekoja ei ole aina tarkoitettu loukkaaviksi, eivätkä kaikki lapset ja nuoret osaa vielä hahmottaa toimintansa seurauksia. Aina aikuisenkaan ei ole helppoa erottaa kiusaamista riitatilanteesta, konfliktista tai loukkaavasta käytöksestä. Lapset, nuoret ja aikuiset voivat lisäksi määritellä kiusaamisen eri tavoin. Satunnaisetkin ristiriidat yhteisössä voivat loukata ja niistä voi pahoittaa mielensä, mutta nämä tilanteet ovat hetkellisiä ja niiden kohteet ovat vaihtuvia.

Kiusaaminen on ilmiö, jota on vaikea yksiselitteisesti määritellä, mitata ja joskus myös havaita. Toiminnan lisäksi kiusaamisessa on kyse sekä yksilön että ryhmän suhtautumisesta. Siitä, kuinka kiusattu kokee ja tulkitsee tilanteen sekä siitä, kuinka ryhmän muut jäsenet suhtautuvat kiusattuun ja toimivat tilanteessa, voidaan puhua rooleina. Vaikka suurin osa lapsista ja nuorista ei asennetasolla hyväksy kiusaamista, moni saattaa kiusaamistilanteessa toimia tavalla, joka vahvistaa tai ylläpitää kiusaamisen kierrettä. Kiusaamiseen liittyviä rooleja ovat kiusatun ja kiusaajan lisäksi apurin, kannustajan, puolustajan ja hiljaisen hyväksyjän roolit. Kiusaaja-uhri tarkoittaa henkilöä, joka sekä kiusaa muita että tulee itse kiusatuksi. Sillä, minkälaisia rooleja ryhmän jäsenet omaksuvat kiusaamistilanteissa, on suuri merkitys kiusaamisen jatkumisen kannalta.

Kaikkein tavallisimmin kiusaaminen ilmenee sanallisena; nimittelynä, pilkkaamisena tai toisen naurunalaiseksi tekemisenä. Kiusaaminen voi kuitenkin saada monia muitakin muotoja eli se voi olla fyysistä (töniminen tai lyöminen), omaisuuteen kohdistuvaa (tavaroiden ottaminen tai tahallinen tuhoaminen) tai epäsuoraa (ryhmän jäsenten manipulointi, ilkeiden juorujen tai valheiden levittäminen tai ryhmän ulkopuolelle sulkeminen). Varsinkin vanhemmilla lapsilla on myös verkossa tapahtuvaa kiusaamista. Sillä tarkoitetaan internetissä tai siihen liitettyjen laitteiden välityksellä tapahtuvaa kiusaamista (kuten toisen kuvan julkaiseminen verkossa ilman lupaa tai yksityisyyttä loukkaavien kommenttien laittaminen internetiin).

2. Kiusaamisen rajapintoja

Kiusaaminen on ilmiönä monimuotoinen ja joskus sen erottaminen muusta ei-toivotusta toiminnasta on haasteellista. Kaikkeen esiin tulevaan epäasialliseen käytökseen on puututtava kunkin tilanteen edellyttämällä tavalla.

Syrjinnällä tarkoitetaan, että henkilöä on kohdeltu vertailukelpoisessa tilanteessa huonommin kuin toisia yhden tai useamman henkilökohtaisen ominaisuuden takia. Yhdenvertaisuudesta säädetään Suomen perustuslaissa, yhdenvertaisuuslaissa ja tasa-arvolaisissa. Niiden mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Ostrakismi tarkoittaa torjutuksi tulemista ja huomiotta jättämistä, sosiaalista ulossulkemista. Ostrakismi on tahallisesti tai tahattomasti tuottua sosiaalista kipua, joka on verrattavissa väkivaltaan tai kiusaamiseen. Ulkopuolisuuden kokemuksen tuottamisen keinoja ovat esimerkiksi, katseen tai keskustelu yritysten sivuuttaminen, selän kääntäminen, viesteihin vastaamattomuus tai yhteisestä tekemisestä ulossulkeminen. Ostrakismi on näkymättömyytensä vuoksi ulkopuoliselle, esimerkiksi ammattikasvattajalle hyvin vaikeasti tunnistettavissa olevaa ja opettajalle, hyvin vaikeasti tunnistettavissa olevaa ja siksi puuttumisen kannalta haasteellista.

Vihapuhetta ovat kaikki ilmaisun muodot, jotka levittävät, yllyttävät, edistävät tai oikeuttavat suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa. Vihapuhe voi liittyä esimerkiksi ihonväriin, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen. Rangaistava vihapuhe on viestintää, joka täyttää rikoksen tunnusmerkit.

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön psyykkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiirin. Fyysinen seksuaalinen häirintä voi olla rikoksena rangaistavaa seksuaalista ahdistelua

Sukupuoleen perustuva häirintä on henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Se ei kuitenkaan ole luonteeltaan seksuaalista.

Grooming tarkoittaa aikuisen tietoista ja tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään seksuaaliseen kontaktiin lapsen kanssa tai houkutellaan lapsi tekemään seksuaalisia tekoja. Rikoslaisissa säädetään rangaistavaksi lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin eli niin sanottu grooming. Säännöksen nojalla lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämiseen tähtäävistä teoista rangaistaan. Tunnusmerkistö täyttyy, kun tekijä ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan edellä mainittujen rikosten tekeminen.

3. Kiusaamisen esiintyvyys

Suomalaisissa päiväkodeissa esiintyy kiusaamista tutkimusten mukaan suunnilleen saman verran kuin muissa pohjoismaissa. Yleisin päiväkodeissa ilmenevä kiusaamismuoto on leikeistä poissulkeminen. Varhaiskasvatus on saanut oman ohjeistuksensa kiusaamisen ehkäisyyn 2010.

Suomessa koulukiusaaminen on vähentynyt. Kouluterveyskyselyn mukaan sekä kiusattujen että kiusaamiseen osallistuvien oppilaiden osuudet ovat viime vuosina laskeneet koko maassa ja ovat tällä hetkellä alhaisemmat kuin kertaakaan 2000-luvulla. Kiusaaminen on vähentynyt etenkin perusopetuksen 8. ja 9. luokilla, joista tietoja on kerätty pisimpään. Huolimatta myönteisestä kehityksestä, kiusaamista esiintyy edelleen huolestuttavan paljon.

Vastaava tulos on saatu KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuvien koulujen kiusaamiskokemuksia kartoittavassa oppilaskyselyssä, jonka tutkimusaineistossa sekä kiusaavien että kiusatuksi joutuvien oppilaiden määrät vähenevät vuodesta toiseen. Kiusaamista esiintyi kouluissa sitä vähemmän, mitä pidempään ohjelma oli ollut koulun käytössä. Kiusaamisen vähenemiseen on lisäksi voinut vaikuttaa esimerkiksi lisääntynyt tietoisuus sen haitallisuudesta.

Kiusaamisen ja kiusatuksi tulemisen yleisyys ja kiusaamisen muodot vaihtelevat koulupolun eri vaiheissa. Kiusatuksi joutuvien oppilaiden osuus vähenee iän myötä, mutta samanaikaisesti kiusaamiseen osallistuvien oppilaiden määrä vähitellen lisääntyy 11 - 12 vuoden iästä eteenpäin. Fyysinen kiusaaminen on yleisempää perusopetuksen ala- kuin yläluokilla. Yläkoulussa kiusattuja oppilaita on vähemmän kuin alaluokilla, mutta heidän kiusaamiseensa osallistuu useampia nuoria. (Kouluterveyskysely 2019.)

Kiusaamista voidaan tarkastella myös sukupuoleen yhdistyvänä kysymyksenä. Pojat osallistuvat tyttöjä useammin kiusaamiseen kaikilla koulutusasteilla. Vastaavasti pojat tulevat myös tyttöjä yleisemmin kiusatuiksi kaikissa ikäryhmissä.

Kouluterveyskyselyn valossa kiusaaminen on vähentynyt etenkin pojilla ja erot poikien ja tyttöjen välillä ovat kaventuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Pelkästään verkossa tapahtuva kiusaaminen on harvinaista. Lähes kaikki lapset ja nuoret, joita kiusataan netissä, tulevat kiusatuiksi myös muilla tavoilla. Verkkokiusaaminen ja perinteiset kiusaamisen muodot kietoutuvat toisiinsa, mikä on tärkeää huomioida tilanteeseen puututtaessa. Verkkokiusaamisen yleistymiseen vaikuttaa osaltaan se, että lapset ja nuoret ylläpitävät enenevässä määrin vuorovaikutussuhteitaan internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Kiusaaminen siis siirtyy ympäristöihin, joissa lapset ja nuoret viettävät aikaansa. Verkossa tapahtuvaa kiusaamista kokee keskimäärin hyvin pieni osuus oppilaista, mutta tutkimusnäyttö verkkokiusaamisen yleisyydestä on jossain määrin ristiriitaista.

Yksi kiusaamisen huolestuttavista ilmiöistä on ns syrjivä kiusaaminen. Koulukiusatuksi joutuminen on merkittävästi yleisempää johonkin erityisryhmään kuuluvan lapsen tai nuoren kohdalla. Maahanmuuttajataustaiset lapset tulevat useammin kiusatuiksi kuin muut lapset. Eri koulutusasteilla muita useammin kiusatuksi tulevat edellä mainittujen lasten lisäksi seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvat, kodin ulkopuolelle sijoitetut, sekä lapset, joilla on oppimisvaikeuksia tai jotka tarvitsevat erityistä tukea.

4. Kiusaamisen vastainen suunnitelma ja siihen liittyvät asiakirjat ja suunnitelmat

Kunta ja koulukohtaisessa kiusaamisen vastaisessa suunnitelmassa on oltava toimenpiteet oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. OPSn mukaisesti siinä kuvataan seuraavat asiat:

- . kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

Opetuksen järjestäjälle on suunnitelman lisäksi säädetty velvoite toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. (Oppilas- ja opiskelijaluotolaki [1287/2013]13 §). Säännös liittyy kiinteästi opetuksen järjestäjän velvollisuuteen huolehtia turvallisesta opiskeluympäristöstä. Parhaimmillaan koulun turvallisuustyö on pitkäjänteistä ja suunnitelmallista toimintaa, jonka onnistumista arvioidaan ja seurataan opetuksen järjestäjän toimesta säännöllisesti ja sitä yhteistyössä kehittäen.

4.1.Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen

Tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta huolehtiminen on vaikuttavaa hyvinvointityötä yhteisössä. Tasa-arvolaki velvoittaa opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ennaltaehkäisemään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä alkuperän, seksuaalisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, vammaisuuden tai terveydentilan perusteella.

Tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki velvoittavat opetuksen järjestäjiä laatimaan suunnitelmat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi kouluissa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma voi olla erillinen asiakirja tai se voi sisältyä osana muuhun suunnitelmaan.

4.2 Liitteenä Ristijärven keskuskoulun yhdenvertaisuus- ja tasa- arvosuunnitelma.

4.3.järjestyssäännöt ja Kainuun kuriohje

Rikoksen tunnusmerkit täyttävä kiusaaminen

Kiusaamista ei ole Suomessa kriminalisoitu omana tekonaan, mutta kiusaaminen voi täyttää vakavimmillaan myös rikoksen tunnusmerkistön. Jos viranomaisen tietoon tulee alaikäiseen kohdistuva kiusaaminen, joka saattaisi täyttää rikoksen tunnusmerkistön, kannattaa ensin olla yhteydessä huoltajaan ja tarvittaessa tämän jälkeen poliisiin. Viranhaltija voi myös kysyä neuvoa poliisilta, olisiko tilanteessa syytä tehdä rikosilmoitus. Vakavissa väkivaltaa sisältävissä tilanteissa tulee ottaa välittömästi yhteyttä poliisiin.

Kiusaamisessa voi olla kyse esimerkiksi seuraavista rikoksista:

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä voi olla esimerkiksi tiedon, vihjauksen tai kuvan levittäminen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa.

Kunnianloukkauksesta on kyse silloin, kun joku esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen aiheuttaen vahinkoa tai kärsimystä loukatulle tai häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Perättömien tietojen levittäminen tai toista häpäisevien asioiden kertominen voi siis olla rangaistavaa.

Vihapuhe on yleiskielessä ja julkisessa keskustelussa käytetty termi. Vihapuheesta tulee erottaa rangaistava vihapuhe. Rangaistava vihapuhe on viestintää, joka täyttää rikoksen tunnusmerkit. Yleisiä rikosnimikkeitä rangaistavalle vihapuheelle ovat kiihottaminen kansanryhmää vastaan, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen tai uskonrauhan rikkominen.

Laittomasta uhkauksesta on kyse, kun henkilö, joka aseella tai muutoin uhkaa toista rikoksella olosuhteiden ollessa sellaiset, että uhatulla on perusteltu syy pelätä oman tai toisen henkilön turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Laiton uhkaus voi tapahtua myös sähköpostilla, puhelimitse tai lähestymällä henkilöä sosiaalisessa mediassa erittäin vihamielisessä tarkoituksessa.

Pahoinpitelystä on kyse, kun henkilö tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Lievässä pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle fyysistä kipua, josta ei jää pysyvää jälkeä.

Seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädettyjä tekoja ovat muun muassa raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta ja lapsen houkuttelemine seksuaalisiin tarkoituksiin.

Vainoaminen on tilanne, jossa joku toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Kiusaaja voi lähteä esimerkiksi seuraamaan kiusattua koulumatkalla tai koulupäivän jälkeen.

Erityisesti pitkään jatkuneet kiusaamistilanteet saattavat täyttää vainoamisen tunnusmerkit.

Lisäksi kiusaamistilanteeseen voi liittyä rikosnimikkeitä kuten omaisuuteen kohdistuva vahingonteko, näpistys, varkaus ja kiristys.

Verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen liittyviä rikosnimikkeitä voivat olla esimerkiksi laitton uhkaus, viestintärauhan rikkominen, identiteettivarkaus, tekijänoikeusrikos, tietoliikenteen häirintä, tietomurto, viestintäsalaisuuden loukkaus, petos ja data - vahingonteko.

Rikosoikeudellisen rangaistusvastuun edellytyksenä on se, että tekijä on täyttänyt 15 vuotta ja on syyntakeinen. Poliisi voi käynnistää esitutkinnan myös alle 15 -vuotiaan rikosepäilystä. Myös alaikäinen on vahingonkorvausvelvollinen eikä vahingonkorvausvelvollisuudessa ole alaikäraja. Huoltaja ei ole vahingonkorvausvelvollinen alaikäisen vahingosta, ellei hän ole

laiminlyönyt valvontavelvollisuuttaan. Jos vahingon on aiheuttanut kahdeksaatoista vuotta nuorempi, hän on velvollinen korvaamaan siitä määrän, joka hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa, teon laatuun, vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusoloihin sekä muihin olosuhteisiin katsoen harkitaan kohtuulliseksi.

Yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain mukaisesti syrjinnän kohteeksi joutuneella on oikeus hyvitykseen siltä opetuksen järjestäjältä, joka on lain vastaisesti syrjinyt. Vahingonkorvaus ja syrjinnän perusteella määrättävä hyvitys voivat tulla kysymykseen, vaikka niiden perusteena olevaan tekoon tai laiminlyöntiin ei liittyisi rikosta.

Alaikäisen puolesta puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Viisitoista vuotta täyttäneellä ja hänen huoltajallaan tai muualla laillisella edustajallaan on kummallakin erikseen oikeus käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

4.5. Ilmoitusvelvollisuudet ja oikeus tiedonsiirtoon

Ennaltaehkäisevä toiminta tai muut omat keinot eivät aina ole toimenpiteinä riittäviä kiusaamisen lopettamiseksi tai turvallisuuden varmistamiseksi. Siksi on tärkeää, että henkilöstö tuntee eri lainsäädäntöihin sisältyvät velvollisuudet ilmoituksen tekemisestä muulle viranomaiselle ja huoltajille sekä oikeudet myös salassa pidettävien tietojen siirtoon. Ilmoitusvelvollisuuksista, viranomaisten välisestä yhteistyöstä ja tietojen luovuttamisesta säädetään muun muassa perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa, lastensuojelulaissa, sosiaalihuoltolaissa sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta annetussa laissa. Säännökset varmistavat osaltaan sen, että kiusaamiseen voidaan puuttua moniammatillisesti eri toimijoiden yhteistyönä ja että huoltajat saavat tiedon kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta.

ILMOITUSVELVOLLISUUDET

Opetuksen järjestäjillä on erilaisia ilmoitusvelvollisuuksia niin suhteessa oppilaan huoltajiin kuin suhteessa toisiin viranomaisiin. Perusopetuksessa koulun opettajan ja rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Perusopetuksessa ja lukiossa ennen kirjallisen varoituksen antamisesta ja määräaikaisesta erottamisesta päättämistä on alaikäisen oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Muiden kurinpitokeinojen käyttämisestä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksesta epäämisestä tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon viranomaiselle.

Perusopetuksen oppilaan erottamista koskevan asian käsittelyssä tulee olla edustettuna sosiaalihuollosta vastaava toimielin, jollei se arvioi läsnäolon olevan tarpeetonta. Tämä edellyttää ilmoitusta erottamisasian käsittelystä sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. Kiusaaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa on arvioitava lastensuojelullisten toimenpiteiden tarve. Opetustoimen palveluksessa ja luottamustoimessa olevat ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Ilmoitusvelvollisuuden perusteena voivat

olla myös sellaiset opettajan tehtävänsä hoitamisen yhteydessä saamat tiedot, jotka liittyvät tapahtumiin kouluajan ulkopuolella.

Opetustoimen palveluksessa ja luottamustoimessa olevat ovat veloitettuja tekemään salassapitosäännösten estämättä ilmoituksen poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu sellainen rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko sekä 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Säännöksessä tarkoitettu ja ilmoitusvelvollisuuden synnyttävä henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos on muun muassa pahoinpitely. Myös alle 15-vuotiaan nuoren rikoksen tunnusmerkit täyttävistä teoista tulee ilmoittaa poliisille.

Jos muun muassa opetustoimen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, ohjauksesta vastaavien henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä. Jos ilmoitusvelvollinen henkilö on ottanut yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen siten kuin edellä todetaan ja ilmoittanut yhteydenoton syyt, ei samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä lastensuojeluilmoitusta.

SALASSA PIDETTÄVIEN TIETOJEN LUOVUTTAMINEN

Joskus salassa pidettävän tiedon luovuttaminen on välttämätöntä, jotta varhaiskasvatus, koulu tai nuorisotoimi pystyy huolehtimaan toimintaympäristön turvallisuudesta tai jotta henkilölle voidaan järjestää hänen tarvitsemansa yksilökohtainen huolto. Perusopetuksessa oppilaan yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon osallistuvilla on salassapidon estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja opetuksesta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhoollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Oikeus tiedonsaantiin mahdollistaa rajatusti myös opiskeluhoollon tehtäviä hoitavien keskinäisen oppilaan nimellä tapahtuvan ennakkollisen konsultoinnin.

Jos alle 18-vuotias perusopetuksen oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän perusopetuslain, lukiolain tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestämään opetukseen, toimintaan tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen tai koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Tietojen luovuttaminen opiskeluhoollon rekistereistä

uudelle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle edellyttää oppilaan tai tämän huoltajan suostumuksen.

Arvion salassa pidettävän tiedon antamisesta tekee se, jonka hallussa tieto on.

Perusopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömänä tietona voidaan pitää esimerkiksi sellaista tietoa oppilaan terveydentilasta, jolla voi olla vaikutusta oppilaan omaan tai toisten turvallisuuteen. Se, onko tieto oppilaaseen kohdistuneesta kiusaamisesta tai tieto siitä, että oppilas kiusaa muita opetuksen järjestämisen näkökulmasta välttämätön, edellyttää tapauskohtaista harkintaa.

Suuri osa kiusaamisesta tapahtuu välitunneilla ja välituntivalvonnasta vastaavalla opettajalla on hyvä olla tieto kiusaamisesta, jotta hän voi huolehtia välituntitilanteen turvallisuudesta. Kiusaamista koskeva tieto voi olla välttämätön myös tilanteessa, jossa oppilas siirtyy toiseen kouluun. Tällöin tiedonsiirtoon on lähtökohtaisesti hyvä saada huoltajan suostumus. Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tehtäviä hoitavalla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos hän on tehtäviä hoitaessaan saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. Henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömän tiedon antamista poliisille voidaan pitää lähtökohtaisesti velvollisuutena, vaikka asianomaisissa säännöksissä puhutaan oikeudesta tiedon antamiseen.

Myös työpaikan tulee olla turvallinen. Kun työnantaja saa tiedon, että työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajalla on velvollisuus ryhtyä käytettävissään olevin keinoin toimiin epäkohdan poistamiseksi. Työnantajan tulee pyrkiä selvittämään tapahtumien kulku ja noudattaa johdonmukaisia toimia ja ratkaisuja suhteessa työntekijöihinsä.

Mikäli työelämään tutustumisjaksolla tapahtuu opiskelijaan kohdistuvaa kiusaamista, tiedon haltijalla on oikeus salassapidon estämättä antaa opiskelijan terveydentilaa tai toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalla muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi. Koulutuksen järjestäjän tulee ohjeistaa kenelle opiskelija ilmoittaa työelämässä oppimisen aikana tapahtuneesta epäasiallisesta kohtelusta, kuten kiusaamisesta. Ristijärvellä tieto tulee välittää opinto-ohjaajalle ja rehtorille.

Perusopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta oppilaan opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot varhaiskasvatuksen tai sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta varhaiskasvatuksen, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

5. Kiusaamisen ehkäisyn velvollisuudet

Opetuksen järjestäjä vastaa yleisesti ylläpitämiensä koulujen toiminnan turvallisuudesta ja lainmukaisuudesta. Opetuksen järjestäjä huolehtii oppilaiden ja oppilaiden yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja yhteisten toimintamallien kehittämisestä järjestäjätasolla. Vastuu edellyttää koulujen toiminnan (ml. hyvinvointi ja turvallisuus) seurantaa, ohjausta ja valvontaa sekä mahdollisiin epäkohtiin puuttumista.

5.1. Kunnan vastuut toiminnan järjestäjänä

Kiusaamisen vastaisessa työssä opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että:

- kouluissa noudatetaan lainsäädäntöä (kuten oppilaiden oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön) ja että toiminnan laillisuutta valvotaan
- kouluissa ennalta ehkäistään kiusaamista, esiin tulevaan kiusaamiseen puututaan ja toimenpiteiden vaikutuksia seurataan
- lakisääteiset ryhmät (kuten opiskeluhuollon ohjausryhmä ja koulukohtaiset opiskeluhoitoryhmät) on asetettu ja niiden jäsenet nimetty
- lakisääteiset suunnitelmat ja säännöt (kuten opetussuunnitelmat, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, koulukohtaiset opiskeluhoitosuunnitelmat ml. kiusaamisen vastaiset suunnitelmat, tasa-arvosuunnitelma, yhdenvertaisuussuunnitelma ja järjestyssäännöt) on hyväksytty, ne ovat säädösten ja määräysten mukaisia ja ajantasaisia sekä niiden toteutumista seurataan
- opiskeluhoolto järjestetään ja sen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä
- opiskeluhoollon ulkopuoliseen arviointiin osallistutaan ja opiskeluhoollon kokonaisuuden omavalvonnasta huolehditaan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä
- kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan monialaisesti, havaitut puutteet korjataan, kehittämistarpeisiin puuttumista seurataan ja niistä raportoidaan. Tarkastuksessa kartoitetaan myös kiusaamisen esiintyvyys koulussa.
- henkilöstö saa riittävästi koulutusta ja perehdytystä (esimerkiksi kiusaamisen vastaiseen työhön sekä oppilaiden käyttämien sosiaalisen median ja digitaalisten pelien tuntemiseen ja osaamiseen)
- koululle osoitetaan tarvittaessa tukea yksittäisten kiusaamistapausten selvittämiseksi
- kouluja ohjeistetaan siitä, miten kiusaamistapaukset kirjataan ja miten kirjaukset arkistoidaan tiedonohjaussuunnitelman mukaisesti.

5.2. Rehtorin vastuu

Rehtori vastaa johtamansa koulun toiminta- ja turvallisuuskulttuurin kehittämisestä sekä sen osana opiskeluympäristön turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Rehtori toimii koulussa opettajien ja muun henkilöstön esimiehenä sekä työantajan edustajana. Vastuu edellyttää henkilöstön perehdytystä, ohjausta ja valvontaa sekä havaittuihin ongelmiin puuttumista.

Kiusaamisen vastaisessa työssä rehtori vastaa siitä, että:

- oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön toteutuu
- kiusaamista ennalta ehkäistään koulussa, esiin tulevaan kiusaamiseen puututaan ja toimenpiteiden vaikutuksia seurataan
- koulukohtaiset suunnitelmat ja säännöt (kuten opetussuunnitelma, opiskeluhoitosuunnitelma ml. kiusaamisen vastainen suunnitelma, tasa-arvosuunnitelma, yhdenvertaisuussuunnitelma ja järjestyssäännöt) on tehty osallisuudesta huolehtien ja ne päivitetään säännöllisesti
- koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä on asetettu ja sen kokoonpano on nimetty
- yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoolto järjestetään lainsäädännön mukaisesti
- kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan monialaisesti, havaitut puutteet korjataan, kehittämistarpeisiin puuttumista seurataan ja niistä raportoidaan. Tarkastuksessa kartoitetaan myös kiusaamisen esiintyvyys koulussa.

- henkilöstölle annetaan riittävästi koulutusta ja perehdytystä (esimerkiksi kiusaamisen vastaiseen työhön sekä oppilaiden käyttämien sosiaalisen median ja digitaalisten pelien tuntemiseen ja osaamiseen)
- oppilaiden ja huoltajien osallisuudesta yhteisöllisessä työssä huolehditaan ja heille tiedotetaan kiusaamisen vastaisista toimintatavoista
- perusopetuksessa tietoon tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta ilmoitetaan niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle
- tarvittaessa oppilaasta tehdään lastensuojelulain mukainen ilmoitus lastensuojeluun ja/ tai poliisille
- kiusaamisen kohteeksi joutunut ja siihen syyllistynyt ohjataan tarvittaessa opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen tai koulu- tai opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin.

5.3. Opettajan vastuut

Opettaja antaa opetussuunnitelman mukaista opetusta, kasvatusta ja ohjausta. Opettajan tehtävänä on huolehtia vastuulleen määräytyistä oppilaista, luokastaan tai ryhmästään kokonaisuutena. Opettaja vastaa opetusryhmänsä turvallisuudesta ja hyvinvoinnista, työrauhasta ja hyvästä ilmapiiristä. Opettaja huolehtii osaltaan myös koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisestä. Opettaja seuraa ja tukee jokaisen oppilaan yksilöllistä oppimista ja hyvinvointia.

Kiusaamisen vastaisessa työssä opettaja:

- vastaa siitä, että oppilaiden oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön toteutuu
- vastaa siitä, että kiusaamista ennalta ehkäistään ryhmässä, esiin tulevaan kiusaamiseen puututaan ja toimenpiteiden vaikutuksia seurataan
- luo opetustilanteisiin turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin, huolehtii pedagogiikan keinoin kiusaamisen vastaisesta työstä sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelusta osana opetusta
- tuntee omat oppilaansa ja havainnoi heidän oppimisessaan ja hyvinvoinnissaan tai ryhmän vuorovaikutussuhteissa tapahtuvia muutoksia
- tuntee oppilaiden käyttämiä sosiaalisen median ja digitaalisten pelien ympäristöjä, verkkokiusaamisen erityispiirteitä ja puuttuu verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen, kun saa tiedon verkkokiusaamisesta koulussa
- osallistuu koulukohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman (ml. kiusaamisen vastaisen suunnitelman) valmisteluun sekä perehtyy ja sitoutuu sen linjauksiin
- osallistuu koulukohtaisen opiskeluhoitoryhmän työskentelyyn oman ryhmänsä tilanteen osalta
- on yhteydessä huoltajiin, jos heidän alaikäisestä lapsestaan herää huoli
- perusopetuksessa ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa ja koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle
- ilmoittaa verkossa tapahtuneesta kiusaamisesta oppilaan huoltajalle
- tekee tarvittaessa oppilaasta lastensuojelulain mukaisen ilmoituksen lastensuojeluun ja/ tai poliisille
- voi lain mukaisesti konsultoida opiskeluhoollon palvelujen ammattilaista oppilaan yksilökohtaisen opiskeluhoollon tarpeesta
- ottaa yhteyttä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin (yhdessä oppilaan kanssa) todetessaan palveluiden tarpeen sekä luovuttaa tuen tarpeen arvioimiseen tarvittavat tiedot

- ohjaa oppilasta käyttämään koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja tarpeensa mukaisesti
- huolehtii tarvittavasta asiantuntemuksesta kiusaamistilanteiden selvittelyssä ja toimenpiteiden pohtimisessa. Opiskeluhoollon palvelujen asiantuntijoiden mukanaolo ei tässä tapauksessa edellytä oppilaan tai huoltajan suostumusta
- kutsuu tarvittaessa koolle yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän opiskeluhoollollisen tuen tarpeen arvioimiseksi (edellytyksenä kokoonpanon tapauskohtainen harkinta ja suostumuksen hankkiminen)
- ottaa huomioon oppilaan mahdollisen tuen ja ohjauksen tarpeen ammatillisessa koulutuksessa opintojen alussa laadittavassa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmassa.

5.4 Opiskeluhooltoryhmän vastuut

Koulukohtainen opiskeluhooltoryhmä vastaa koulun opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmä on aina monialainen. Opiskeluhooltoryhmässä asioita käsitellään yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla, jolloin työn kohteena ovat ryhmä, luokka, yhteisö ja opiskelu ympäristö.

Kiusaamisen vastaisessa työssä opiskeluhooltoryhmä:

- luo rakenteet ja toimintatavat yhteisölliselle ja ennalta ehkäisevälle työlle ja päättää sen edellyttämästä työn- ja vastuunjaosta opiskeluhooltoryhmässä ja kouluyhteisössä
- huolehtii oppilaiden ja huoltajien osallisuudesta opiskeluhooltoryhmän toiminnassa
- valmistele ja päivittää koulukohtaisen opiskeluhooltosuunnitelman ja muut opiskeluhoollon ja erilaisia ongelmatilanteita koskevat suunnitelmat ml. kiusaamisen vastainen suunnitelma
- kokoaa yhteisön turvallisuutta ja hyvinvointia koskevaa tietoa (ml. kiusaamisen esiintyvyys) eri lähteistä
- seuraa ja arvioi yhteisön ja ryhmien turvallisuuden ja hyvinvoinnin tilaa sekä yhteisöllisen hyvinvointityön vaikuttavuutta
- kartoittaa yhteisöllisen opiskeluhoollotyön keskeiset yhteistyötahot ja huolehtii heidän osallisuudestaan ryhmän työskentelyyn tarpeen mukaan
- kuulee tarvittaessa asiantuntijoita
- tiedottaa opiskeluhoollon (ml. kiusaamisen vastainen suunnitelma), sen toimintatavoista ja käytännöistä oppilaille, huoltajille, koulun henkilöstölle ja yhteistyökumppaneille ja arvioi opiskeluhooltoryhmän omia toimintatapoja

5.5 Opiskeluhoollon palvelujen asiantuntijat ja heidän vastuunsa

Opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten (psykologin, kuraattorin, terveydenhoitajan ja lääkärin) tehtäviin kuuluvat sekä yhteisöllinen että yksilökohtainen opiskeluhoollotyö. Psykologi- ja kuraattoripalvelut tukevat oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Kouluterveydenhuollossa edistetään oppilaan tervettä fyysistä ja psyykkistä kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia ja opiskelukykyä. Opiskeluterveydenhuollon palveluihin sisältyvät lisäksi sairaanhoitopalvelut sekä mielenterveys- ja päihdetyö. Kiusaamisen vastaisessa työssä opiskeluhoollon palvelujen asiantuntija:

- toteuttaa ennalta ehkäisevää ja yhteisöllistä työtä ryhmä- ja yhteisötasolla
- tiedottaa omasta tehtävänkuvastaan, saavutettavuudestaan ja yhteystiedoistaan oppilaille, huoltajille sekä koulun henkilöstölle
- osallistuu koulukohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman ml. kiusaamisen vastaisen suunnitelman valmisteluun
- järjestää kaikille oppilaille koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa määräaikaista terveystarkastuksia ja tarkastusten yhteydessä keskustelee heidän kiusaamiskokemuksistaan, avoimia vastaanottoja sekä tarvittavia lisä- ja seurantakäyntejä
- tarjoavaa oppilaalle mahdollisuuden henkilökohtaiseen keskusteluun psykologin tai kuraattorin kanssa oppilas- ja opiskelijahuoltolain asettamissa määräajoissa
- arvioi ja ottaa huomioon oppilaan itsenäisen aseman yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa tämän iän ja kehitystason mukaisesti
- ohjaa oppilaan tarvittaessa saamaan muita opiskeluhoollon palveluja tai muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa
- osallistuu kiusaamistapausten selvittämiseen, niihin puuttumiseen ja seurantaan omalla asiantuntemuksellaan yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa. Tarjoaa tilanteessa tukea ja apua sekä ohjaa oppilaan tarvittaessa koulun ulkopuolisen tuen piiriin hänen yksilöllisen tarpeensa mukaisesti.
- tarjoaa muille opiskeluhoollon toimijoille (ml. opettajat) konsultatiivista tukea yksilökohtaisen opiskeluhoollon tarpeen arvioimiseksi ja oppilaan tukemiseksi
- tekee yhteistyötä huoltajien sekä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa (sosiaali- ja terveystoimi, erikoissairaanhoido, poliisi, nuorisotyö, jne.)
- tekee tarvittaessa oppilaasta lastensuojelulain mukaisen ilmoituksen lastensuojeluun ja/tai poliisille

5.6 Oppilaan oikeudet, vastuut ja velvollisuudet

Jokaisen toiminta vaikuttaa myös toisten kokemaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen koulussa. Oppilaan on käyttäydyttävä asiallisesti ja kiusaamatta sekä vältettävä toimintaa, joka voi vaarantaa muiden turvallisuuden koulu yhteisössä. Oppilaiden on tiedettävä, millä tavoin kiusaamista ehkäistään, miten siihen puututaan omassa koulussa ja miten he voivat olla mukana kiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Heille kerrotaan, miten kiusaamisen tunnistaa, keneltä he saavat apua tullessaan kiusatuksi sekä heidän oikeuksistaan opiskeluhoollon palveluihin.

Oppilas voi kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- rakenna osaltasi koulu yhteisöä, jossa kaikkien on hyvä olla. Ole reilu kaveri ja jos havaitset kiusaamista, osoita tukeasi kiusatulle esimerkiksi ottamalla yksin jäävä mukaan ryhmään.
- ilmoita kokemastasi kiusaamisesta välittömästi koulun aikuiselle, jotta hän voisi puuttua tilanteeseen
- ilmoita myös havaitsemastasi kiusaamisesta, vaikka se ei kohdistuisi sinuun itseesi
- kerro mitä tilanteessa tapahtui ja ketä oli paikalla
- kerro myös, jos olet kohdannut kiusaamista verkossa ja säilytä mahdolliset todisteet esim. some-, teksti- ja sähköpostiviestit
- kiusaamisesta voi ilmoittaa myös lähettämällä asiasta esimerkiksi someviestin
- osallistu koulun erilaisten suunnitelmien ja sääntöjen valmisteluun aina kun sinulla on siihen mahdollisuus.

- käytä oikeuttasi psykologi- ja kuraattoripalveluihin sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon, kun tarvitset tukea. Keskustelu on luottamuksellista ja toiveesi ja mielipiteesi otetaan huomioon.

5.7 Huoltajan oikeudet, vastuut ja velvollisuudet

Opetuksen ja kasvatuksen järjestämisessä tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa. Opiskeluhollossa alaikäisellä oppilaalla on ikänsä ja kehitystasonsa mukainen itsenäinen asema suhteessa huoltajaan. Huoltajalla on keskeinen rooli lasten ja nuorten hyvän kasvun ja kehityksen turvaamisessa koulupäivän ulkopuolella. Huoltaja myös tuntee oman lapsensa parhaiten. Koulu puolestaan vastaa oppilaiden opetuksesta ja kasvatuksesta koulupäivän aikana ja kouluyhteisön jäsenenä. Yhteistyö huoltajan kanssa on keskeistä myös kiusaamisen ennaltaehkäisyssä, tunnistamisessa sekä kiusaamistilanteisiin puuttumisessa. Huoltajien tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti sekä hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä tarjoamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että hän saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lasta ei saa kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Erityisesti kiusaamistilanteissa opiskeluholllon palvelut tarjoavat asiantuntemustaan myös huoltajille. Sekä kiusatuksi joutunut että muita kiusaava oppilas tarvitsevat usein kumpikin tukea kasvuunsa ja kehitykseensä.

Huoltaja voi kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- kiinnitä huomioita lapsesi tunnetiloissa tai käyttäytymisessä tapahtuviin muutoksiin
- jos havaitset tai saat tietoosi lapseesi tai muihin lapsiin kohdistuvaa kiusaamista koulussa, ilmoita asiasta viipymättä koululle, luokanvalvojan, Kiva-Kouluopettajiin tai rehtoriin
- voit ilmoittaa myös vapaa-ajalla tapahtuneesta kiusaamisesta, jos arvioit että asialla on vaikutusta lapsen koulunkäyntiin
- keskustele lapsesi kanssa kiusaamisesta ja sen muodoista sekä hänen kaverisuhteistaan koulussa, vapaa-aikana ja digitaalisissa ympäristöissä
- tutustu digitaalisiin ja sosiaalisen median ympäristöihin, joita lapsesi käyttää
- harjoittele yhdessä lapsen kanssa mediataitoja ja netin ja sovellusten kohtuullista käyttöä sekä rajoita tarvittaessa niiden käyttöä
- perusopetuksessa opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle
- lapsellasi on oikeus psykologi- ja kuraattoripalveluihin sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Opiskeluholllon palvelujen asiantuntijat tarjoavat ohjausta myös huoltajalle.
- mikäli kiusaaminen johtaa kurinpito- tai puuttumiskeinoin tai sillä on rikosoikeudellisia seuraamuksia, noudatetaan asianosaisten kuulemisessa ja huoltajille tiedottamisessa lainsäädännön edellyttämiä menettelytapoja.

6. Varhaiskasvatuksen käytänteet kiusaamisen ehkäisyyn Ristijärvellä

Päiväkoti Saukonsilmussa jokaisella lapsella on oikeus kokea kokonaisvaltaista koskemattomuutta. Henkilökunta on sitoutunut toimimaan siten, että jokainen lapsi kokee kokonaisvaltaista turvallisuuden tunnetta hoitopäivän aikana. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan ja siihen puututaan aina. Kiusaamistilanteita ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti.

Miten kiusaamista ehkäistään Päiväkoti Saukonsilmussa?

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Yhdessä tekeminen ja puuhaaminen turvallisessa ympäristössä tukee vuorovaikutus- sekä kaveritaitojen kehittymistä luonnollisella tavalla. Aikuisen rooli toisia kunnioittavina ja arvostavina työyhteisön jäsenenä näyttää lapsille mallia, miten toisten kanssa kuuluu toimia ja millaista on hyvä vuorovaikutus. Aikuisen kunnioittava ja arvokas sekä tasa-arvoinen suhtautuminen lapsiin on ensiarvoisen tärkeää. Myös kauniit tavat arjessa ovat osa kiusaamisen ehkäisyä. Tunnetaitojen opettaminen on tärkeää. Lasten kanssa on hyvä puhua tunteista ääneen. Mitä tunteet ovat? Mihin niitä tarvitaan? Miltä ne tuntuvat? Aikuisen on tärkeä sanoittaa kaikkia lasten tunteita arjessa jotta he oppivat itse niitä tunnistamaan.

Kiusaamista ehkäistään päiväkotia Saukonsilmussa johdonmukaisella ja aktiivisella työllä sanoittaen ja näyttäen arjen eri tilanteissa, että jokainen on arvokas ja tärkeä juuri sellaisena kuin on, ketään ei arvostella ulkonäön, vaatteiden ja ominaisuuksien perusteella ja jokainen kelpaa juuri sellaisena kuin on.

Ohjataan lapsia arjen hetkissä ottamaan huomioon toisen mielipiteitä vaikka ne olisivat erilaiset kuin omat. Ohjataan lapsia arvostamaan ja kunnioittamaan itseään. Opetetaan lapsia etsimään vahvuuksia itsestä ja toisista.

Tärkein viesti lapsille on se, että kaikki otetaan mukaan leikkiin eikä ketään jätetä ulkopuolelle. Leikki voi aikuisen avulla muuttua siten, että kaikki halukkaat pääsevät mukaan leikkiin. Aikuisen tulee havainnoida leikkiä ja leikkijöitä tarkasti. Jokaisen lapsen tulee kokea osallisuutta, tasa-arvoisuutta ja leikkimisen iloa. Jokaisella lapsella on oikeus rakentaa leikkiä ja rikastuttaa leikin sisältöä omilla mielipiteillä ja ajatuksillaan.

Kasvattajat toimivat sensitiivisesti ja lapsia kuunnellen. Näin toimien luodaan arvostava ja toisia kunnioittava ilmapiiri jossa jokaisen lapsen on helppo tulla aikuiselle kertomaan, jos kokee tulleen epäasiallisesti kohdelluksi. Lapsen huoli otetaan aina tosissaan ja selvitetään mistä on kysymys. Aina asioihin ei löydy yksiselitteistä ratkaisua mutta lapselle on tärkeää saada tulla kuulluksi ja tuntea että hänen asioistaan välitetään ja tilanteissa autetaan.

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamista tapahtuu silloin kun yhteen tai useampaan lapseen kohdistuu toistuvasti toisten/toisten lasten taholta tietoista negatiivista toimintaa.

Kiusaamisena nähdään toisen fyysinen satuttaminen (esim. lyöminen, potkiminen, estäminen, kamppaaminen, repiminen tukasta tai vaatteista, nipistely, asioilla heittäminen, leikkien sotkeminen, sylkeminen, töniminen).

Henkinen satuttaminen esim. uhkailemalla, kiristämällä, ilmeilemällä, jättämällä ulkopuolelle, supittamalla, olemalla puhumaton, selän takana puhumalla, leikin/pelin sääntöjä muuttamalla.

Sanallinen satuttaminen nimittelemällä, haukkumalla, ärsyttämällä, lällättämällä, kommentoimalla vaatteita ja tavaroita tai henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Varhaiskasvatuksessa opetellaan vuorovaikutustaitoja ja yhteentörmäyksiä lasten välillä luonnollisesti sattuu. Kun tilanteet toistuvat, voidaan puhua kiusaamisesta. Lasten välisiin ristiriitoihin ja kiusaamistilanteisiin puututaan aina reaaliaikaisesti. Tilanteet sovitaan lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden.

Sääntönä Päiväkoti Saukonsilmussa on, että kaikenlainen kiusaaminen on kiellettyä ja kiusaamiseen puututaan aina! Myös pienet, viattomalta vaikuttavat kiusaamistilanteet, käsitellään ja niihin puututaan.

Kasvattajan tulee tunnistaa mikä on tietoista kiusaamista ja mikä on lapsen kehittymättömien vuorovaikutustaitojen vuoksi tapahtuvaa toimintaa. Jokainen lapsi kehittyy omalla yksilöllisellä tavalla ja isompien ryhmässä on nähtävissä myös kehittymättömyyttä vuorovaikutustaidoissa jolloin lähestymiskulma kiusaamistilanteisiin on hieman eri kuin silloin jos on kyse selkeästi tietoisesta kiusaamisesta.

Miten kiusaamistilanteisiin puututaan?

Pienten lasten ryhmässä aikuisen rooli tilanteen ja tunnetilojen sanoittamisessa korostuu. Pienten lasten kesken ristiriidat yleensä ovat lasten keskeneräisistä taidoista johtuvia. Asioita harjoitellaan arjessa kaikissa päiväkodin hetkissä. Aikuinen ohjaa lasta sanoittaen mitä tapahtui ja miltä hänen tekonsa toisesta tuntuu. Aikuinen sanoittaa ja näyttää mallia mikä on oikea tapa toimia.

Isompien lasten ryhmässä ristiriitojen/kiusaamistilanteiden selvittelyyn käytetään heti tuoreeltaan aikaa, huomioiden kuitenkin jokaisen lapsen yksilöllinen tarve tuonnekuohon laantumiseen. Kun tilanne on rauhoittunut aikuinen ohjaa lapset rauhallisesti toimien rauhalliseen tilanteeseen ja pois muun lapsiryhmän korviltä ja silmiltä jotta asian selvittelyyn saadaan yksityisyyttä.

Aikuisen tehtävänä on kuunnella kaikkia lapsia. Aikuisen rooli ei ole tuomarin rooli vaan aikuinen on turvallinen ja puolueeton asian selvittelijä jolle kaikki ristiriitatilanteessa osalliset lapset ovat oikeutettuja kertomaan oma näkemyksensä asiasta.

Lasten kanssa herätellään keskustelua siitä mitä tapahtui, miksi näin tapahtui, miltä tämä asia lapsista tuntuu ja mitä voisimme tehdä jotta pahamieli väistyy. Tärkeätä on jatkon kannalta nostaa esille myös näkökulmia siitä miten jatkossa kannattaa toimia tällaisessa tilanteessa. Tietynlainen sopiminen on tärkeää ja jättää lapsille hyvän mielen. Jos anteeksipyyttäminen on mahdotonta, voisi kokeilla vaikka halata, kätellä tai antaa yläviitokset. Tärkeintä tilanteissa on se, että se selvitetään oikeudenmukaisesti ja jokaisella lapsella jää asiasta rauhallinen mieli.

Huoltajat pidetään aina ajan tasalla. Jokaisen kiusaamistilanteessa olleen lapsen huoltajalle kerrotaan oman lapsen osuus tilanteessa ja kuinka tilanne on päiväkodissa selvitetty. Tässä vaiheessa pyydetään vielä huoltajilta apua esim. lisäkeskusteluun kotona, jos tarvetta sillä nähdään.

Usein toistuvissa kiusaamistilanteissa asia otetaan lapsen kanssa keskusteluun aina henkilökohtaisesti. Aikuinen kertoo omat huomionsa lapsen toimimisesta ja toistuvista tilanteista jossa hän on kiusannut. Lapsella on oikeus kertoa oma mielipiteensä asiassa. Pohditaan yhdessä miksi lapsi toimii näin, miltä se toisesta lapsesta tuntuu, miten voisi tilanteissa toimia ja miten toimien kaikilla olisi hyvä olla. Lapsen kanssa tehdään sopimus ja mietitään yhdessä toimintatavat hänen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Tarvittaessa keskusteluissa on hyvä käyttää apuna erilaista materiaalia konkretisoimaan asioita (kuvat, sadut, tunnekortit ym.) Myös sopimus voidaan tehdä kuvin.

Vanhempien kanssa käydään keskustelu asian tiimoilta ja pyydetään vanhempien apua tilanteen ratkaisemiseksi ja sitoutumaan yhteisiin sopimuksiin myös vapaa-ajalla. Jos aika tulo- tai hakutilanteessa ei riitä asiasta keskustelemaan sovitaan yhteinen keskustelu-aika joko päiväkodille tai puhelimitse.

Usein toistuvat kiusaamistilanteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan joko muita huomioita kohtaan tai omaksi liitteeksi. Vasuun kirjataan millaisista kiusaamistilanteista on ollut kyse, miten niihin on puututtu ja miten tilanteet ovat ratkenneet. Millaisia sopimuksia lapsen kanssa on tehty. Mikä on lapsen oma näkökulma asiaan.

Kiusaamistilanteissa on tärkeää myös tukea kiusattua/kiusattuja lapsia. Heille on syytä korostaa, että kiusaaminen on aina väärin ja se että, heitä on kiusattu ei ole millään muotoa heidän omaa syytään.

Kiusaamisen ehkäisemisen arvioiminen

Tarvittaessa konsultoidaan kiusaamiseen liittyvissä asioissa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Niin kuin kaikkea muutakin toimintaa, tulee myös kiusaamiseen liittyviä asioita ja toimenpiteitä arvioida lapsiryhmän aikuisten kanssa. Syksyisin toimintakauden alkaessa päivitetään kiusaamisenehkäisysuunnitelma. Pitkin toimintakautta arvioidaan yhteisissä tiimipalavereissa miten ollaan onnistuttu, mitkä asiat ovat onnistuneet ja missä on kehittämisen tarvetta.

Työvälineet Päiväkoti Saukonsilmussa

Työvälineitä käytetään ryhmässä tunnetaito- ja kaveritaitohetkillä sekä myös yksilöllisesti erilaisten ristiriitatilanteiden käsittelyyn.

Isompien ryhmässä on käytössä vaihtelevasti materiaalia kaveri- ja tunnetaitojen käsittelyyn.

Tässä tällä hetkellä eniten käytetyt:

Mutu-toukka tunnetaito-ohjelma

Vahvuusvaris (osa henkilökunnasta koulutettu ohjelman käyttöön)

MAHTI- tunnekortit

Jukka-Hukka kirjat ja tunnekortit

Fanni Kirjat ja tunnekortit

Mielenterveysseuran materiaalit: mm. kaveritaitokortit

Viihotturakkaus sivuston erilaiset pelit liittyen tunne- ja kaveritaitoihin

Tunne- ja turvataitoja lapsille- teos

Saduttaminen

Pomenia satukuvat erilaisten tunneilmapiirien tutkimiseen

7. Esi - ja Perusopetuksen kiusaamisen ehkäisysuunnitelma

Työyhteisön hyvä henki, turvallisuus ja viihtyvyys estävät ristiriitatilanteiden syntymistä. Esi- ja perusopetuksen hyvän työilmapiirin syntymistä edistetään

- tunnetaitojen opettelulla mm. Vahvuus-varis, KivaKoulu, Mahtava Mieli-materiaalit
- Järjestelmällisellä me- hengen luomisella ja ryhmäytymisillä koulun alkaessa ja yläkouluun siirryttäessä, oppilaskuntatoiminnalla ja Lasten ja Nuorten Parlamentin toiminnalla
- Kummioppilastoiminnalla
- Alaluokkien Askeleittain – ohjelmalla

- KiVa - koulu toiminnalla, joka painottuu erityisesti 1. 4. Ja 7. - luokille sekä KiVa – opettajilla
- Lasten ja Nuorten Parlamentin toiminnalla
- Tukioppilastoiminnalla
- Yhteisillä teemapäivillä, juhlilla ja tapahtumilla
- Painotetusti tarpeen mukaan esim. erilaisiin kulttuureihin, tapoihin ja tottumuksiin tutustumalla

Pyrimme takaamaan kaikille työrauhan ja turvallisen työskentely-ympäristön. Koulu- ja työkaverit antavat normaalissa tilanteessa voimavaroja opiskeluun ja työn tekemiseen. Myös yksittäiset poikkeusilanteet yhteisö kestää paremmin, jos perusasiat ovat kunnossa. Kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisy on oppilaiden ja henkilökunnan suojelemista ja samanaikaisesti jokaisen yhteisön jäsenen vastuuntunnon kehittämistä.

Kaikkeen kiusaamiseen puututaan heti sen tultua ilmi. Pääpaino on koko ajan kiusaamisen ehkäisyssä.

Käsittelysuunnitelma perusopetus

1. Kuuleminen

Luokanvalvoja kuulee sekä kiusattu että kiusaajaa tai kiusaajia erikseen. Silminnäkijöitä ja muita mukana olleita kuullaan myös. Tämän jälkeen luokanvalvojan tehtävänä on tiedottaa tapahtumasta ja mahdollisista ratkaisuista asianosaisia ja heidän huoltajiaan.

2. Pohdinta

- riittääkö luokanvalvojan asiaan puuttuminen ja asiasta kotien informointi sekä mahdollisten ratkaisujen ja rankaisujen toimeenpano vai
- Siirretäänkö asia KiVa - opettajille ja/tai rehtorille. He hoitavat seuraavia asioita

3. KiVa - tiimi etenee KiVa - suunnitelman mukaisesti, asettaa tavoitteet ja seurannan ja kirjaa sovitut asiat KiVa - lomakkeistoon Liite lopussa. Rehtorille siirtyvät asiat jotka vaativat selkeitä yhteydenottoja muihin mahdollisiin yhteistyötahoihin ja viranhaltijoihin tai vaativat järeitä kurinpitotoimenpiteitä esim. koulusta poistamisen.
4. Tämän työskentelyn aikana, aivan kuten muutenkin kiusaamistapauksia käsiteltäessä - kiusaajalle osoitetaan hänen käytöksensä sopimattomuus ja se, ettei yhteisö sitä hyväksy. Kiusaaja joutuu miettimään- miten voi muuttaa käytöstään, - mitä vaikutuksia hänen teollaan on. Häntä ohjataan löytämään rakentavimpia toimintatapoja.
5. Kiusaamistilanteesta tiedotetaan asianosaisia huoltajia, tarvittaessa heidät pyydetään myös keskustelemaan joko perhekunnittain tai kiusaaja ja kiusattu huoltajineen yhdessä KiVa - tiimin ja mahdollisesti rehtorin kanssa
6. Kiusaajalle ja kiusatuille asetetaan välitavoite, jonka toteutumista tiimi seuraa ja sovitaan seuraava tapaamisajankohta. Jos ei tapahdu muutosta niin asiantuntijaryhmä laajenee.
7. Mikäli tilanne jatkuu, asia viedään oppilashuoltoryhmään, joka voi tarvittaessa pyytää avukseen lastensuojelun, muun sosiaalitoimen, lääkärin, muut mahdollisesti lasta koskevat yhteistyötahot, koulukuraattorin tai - psykologin tai poliisin
8. Viimeisinä keinoina on kiusaajan koulunkäynnin evääminen tai poikkeustapauksissa hänen siirtonsa toiseen saman kunnan oppilaitokseen. Ristijärvellä tämä ei ole mahdollista.

Ohjeet oppilaalle

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/toimi-nain-kiusaamistilanteessa-oppilaat-a4.pdf>

Toimi näin kiusaamistilanteessa

Oppilaille

- Ole **reilu kaveri**: jos havaitset kiusaamista, osoita tukeasi kiusatulle esimerkiksi ottamalla yksin jäävä mukaan ryhmään.
- Jos joku **kiusaa sinua**, ilmoita siitä **heti** opettajalle, rehtorille tai jollekin toiselle koulun aikuiselle. Näin hän voi puuttua tilanteeseen.
- Ilmoita aikuiselle myös, jos **jotakin toista kiusataan**.
- Kerro, **mitä** tilanteessa tapahtui ja **ketä** oli paikalla.
- Kerro aikuiselle myös, jos olet kohdannut kiusaamista **verkossa**. Säilytä mahdolliset todisteet, kuten some-, teksti- ja sähköpostiviestit.
- Kerro asiasta myös **vanhemillesi**.

Tiesitkö, että:

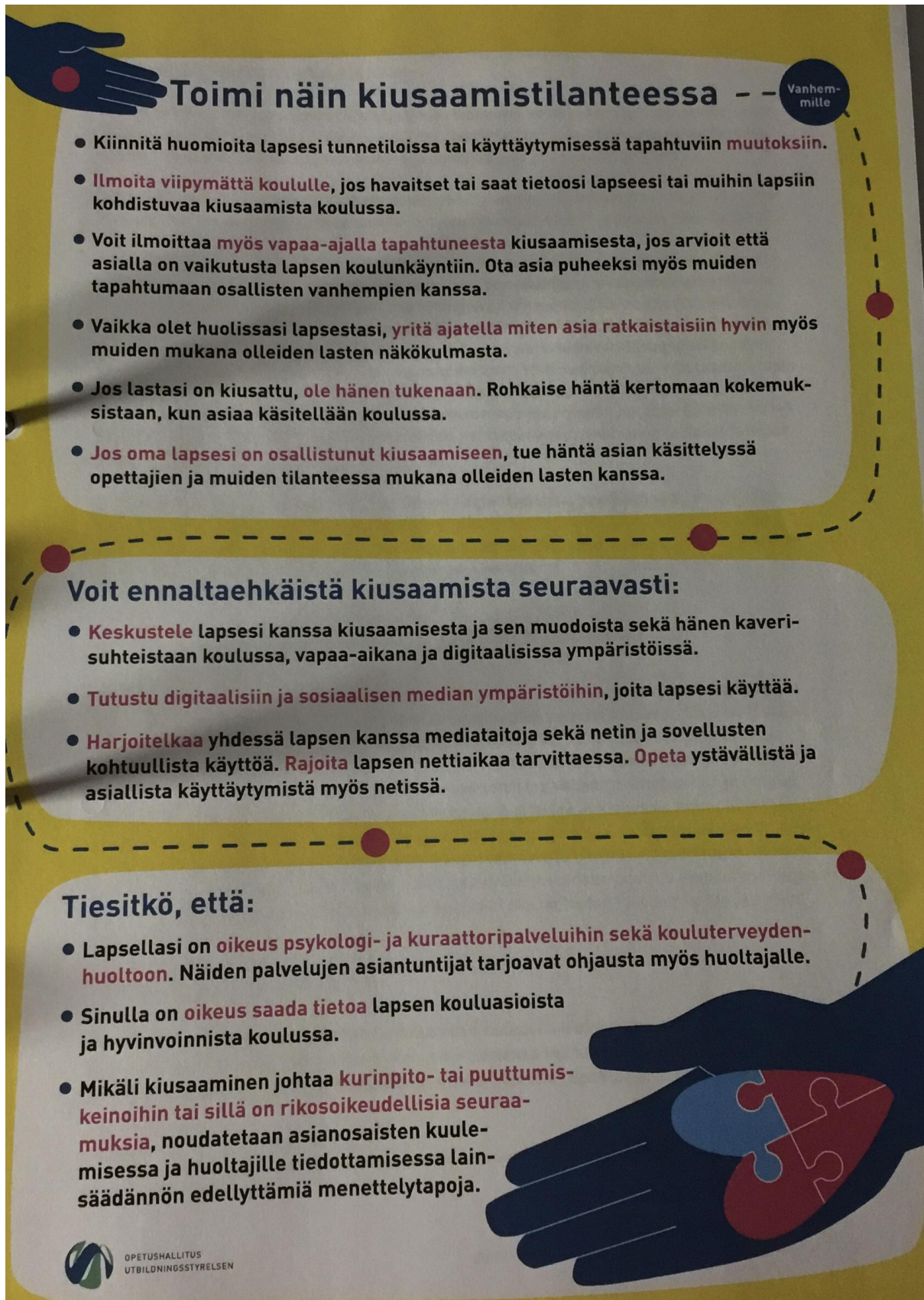
- Koulun aikuisten pitää aina puuttua kiusaamiseen.
- Kun tarvitset apua, voit ottaa yhteyttä opettajan ja rehtorin lisäksi koulun psykologiin, kuraattoriin, terveydenhoitajaan tai lääkäriin. Keskustelu on luottamuksellista ja toiveesi ja mielipiteesi otetaan huomioon.
- Voit ilmoittaa kiusaamisesta koulun aikuiselle myös **someviestillä**.
- Sinulla on **oikeus osallistua** koulun toiminnan ja pelisääntöjen suunnitteluun.

Kiusaaminen satuttaa.
Muista, että olet tärkeä ja arvokas juuri sellaisena kuin olet.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Ohjeet huoltajalle

Toimi näin kiusaamistilanteessa Vanhemmille

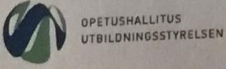
- Kiinnitä huomioita lapsesi tunnetiloissa tai käyttäytymisessä tapahtuviin **muutoksiin**.
- **Ilmoita viipymättä koululle**, jos havaitset tai saat tietoosi lapsesi tai muihin lapsiin kohdistuvaa kiusaamista koulussa.
- Voit ilmoittaa **myös vapaa-ajalla tapahtuneesta** kiusaamisesta, jos arvioit että asialla on vaikutusta lapsen koulunkäyntiin. Ota asia puheeksi myös muiden tapahtumaan osallisten vanhempien kanssa.
- Vaikka olet huolissasi lapsestasi, **yritä ajatella miten asia ratkaistaisiin hyvin** myös muiden mukana olleiden lasten näkökulmasta.
- Jos lastasi on kiusattu, **ole hänen tukenaan**. Rohkaise häntä kertomaan kokemuksestaan, kun asiaa käsitellään koulussa.
- **Jos oma lapsesi on osallistunut kiusaamiseen**, tue häntä asian käsittelyssä opettajien ja muiden tilanteessa mukana olleiden lasten kanssa.

Voit ennaltaehkäistä kiusaamista seuraavasti:

- **Keskustele** lapsesi kanssa kiusaamisesta ja sen muodoista sekä hänen kavereisuhteistaan koulussa, vapaa-aikana ja digitaalisissa ympäristöissä.
- **Tutustu digitaalisiin ja sosiaalisen median ympäristöihin**, joita lapsesi käyttää.
- **Harjoitella** yhdessä lapsen kanssa mediataitoja sekä netin ja sovellusten kohtuullista käyttöä. **Rajoita** lapsen nettiaikaa tarvittaessa. **Opeta** ystävällistä ja asiallista käyttäytymistä myös netissä.

Tiesitkö, että:

- Lapsellasi on **oikeus psykologi- ja kuraattoripalveluihin sekä kouluterveydenhuoltoon**. Näiden palvelujen asiantuntijat tarjoavat ohjausta myös huoltajalle.
- Sinulla on **oikeus saada tietoa** lapsen kouluasioista ja hyvinvoinnista koulussa.
- Mikäli kiusaaminen johtaa **kurinpito- tai puuttumiskeinoihin tai sillä on rikosoikeudellisia seurauksia**, noudatetaan asianosaisten kuulemisessa ja huoltajille tiedottamisessa lainsäädännön edellyttämiä menettelytapoja.

8. Nuorisotoimen kiusaamisen ehkäisysuunnitelma tähän.

Havainnon tehnyt nuorisotyöntekijä kuulee osallisia ja sovittelee. Mikäli kyse on nettikiusaamisesta konsultoidaan nettipoliisia.

Havainnon tehnyt tiedottaa huoltajia, mikäli heidät tunnetaan. Yritetään selvittää huoltajat yhteistyöllä esim. Koulujen kanssa.

Tilannetta seurataan ja jos kiusaaminen päätty, asia on sovittu. Jos kiusaaminen jatkuu sovitaan yhdessä sovittelupalaveri, johon kutsutaan huoltajat mukaan. Sovitaan seurannasta.

Mikäli kiusaaminen jatkuu seuranta-aikana otetaan yhteyttä tarpeen mukaisesti lastensuojeluun, muuhun sosiaalityöhön, poliisiin (Tiina Salovaara) ja mahdollisten oppilaitosten koulukuraattoreihin. Otetaan yhteys huoltajiin ja kerrotaan, että tieto siirretään nuorten kouluihin, sosiaalitoimeen tai/ ja poliisille. Tehdään tarvittaessa lastensuojelu- ja/ tai rikosilmoitus. Kiusaaminen voi johtaa rikos-/ lastensuojeluilmoituksen tekoon missä tahansa käsittelyvaiheessa. Ilmoituksen voivat tehdä vanhemmat tai työntekijä.

Kiusaamisen päätyttyä huolehditaan aina seurannan toteutumisesta. Toiminnassa huomioidaan molempien osapuolten turvallinen yhteiselon jatkuminen.

Materiaaleja

<https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7488410/Tunnetilakortit/82883d36-38c7-4163-a32c-3dcc8bd321c3>

<https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7488410/Kiitos+kaveruudelle+-käsikirja/24a71851-db63-4a38-bd76-45a864a8272d>

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/262786/Laura_Holm.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Vakan kiusaamisen ehkäisyyn ja tunnetaitoihin liittyvä julkaisu

<https://nuortenpalvelu.fi/stopkiusaamiselle/>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kiusaamisen-vastainen-tyo>

Askeleittain-ohjelma. Hogrefe. <http://www.hogrefe.fi/testit/askeleittain/>
Friends-ohjelma. Aseman Lapset ry.

<https://www.asemanlapset.fi/fi/toimintamuotomme/friends>

Hyvinvoinnin vuosikello. Sosiaalisen vahvistamisen toimintamalli yhteisölliseen hyvinvointityöhön perusopetuksessa. Rovaniemen kaupunki.
<https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=22f675c8-f199-48ee-94a4-80cc0d619be4>

Hyvän mielen koulu. Käsikirja mielenterveystaitojen vahvistamiseen yläkouluissa. MIELI Suomen mielenterveys ry. <https://mieli.fi/fi/kirjat/hyvan-mielen-koulu-kasikirja-ylakoululaisen-mielenterveyden-edistamiseen>

KiVa Koulu-ohjelma. Turun yliopisto. <http://www.kivakoulu.fi/>

Koulurauha-ohjelma. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Poliisihallitus, Opetushallitus, Folkhälsan ja Suomen

Vanhempainliitto. <https://www.mll.fi/koulurauha/>

Kummioppilastoiminta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
<https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kummioppilastoiminta/>

Lions Quest-ohjelma. https://www.lions.fi/toiminta/lions_quest/

Tukioppilastoiminta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
<https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/>

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu>

Vastuunportaat. <http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/> VERSO-ohjelma.
<http://www.sovittelu.com/vertaissovittelu>

Yhteispeli. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/yhteispeli>

Julkisuus ja tiedonhallinta opetustoimessa. Opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Oppaat ja käsikirjat 2018:5a. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/julkisuus-ja-tiedonhallinta-opetustoimessa>

Järjestyssääntöjen laatiminen. Määräykset ja ohjeet 2016:2. Opetushallitus.
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/jarjestyssaantojen-laatiminen>

Kotitalouden opetustilat ja työturvallisuus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kotitalouden-opetustilat-ja-tyoturvallisuus>

Koulu vailla vertaa! – opas yhdenvertaisuussuunnitteluun. Rauhankasvatusinstituutti.
<http://rauhankasvatus.fi/koulu-vailla-vertaa/>

Kurinpitokeinot ja turvaamistoimenpiteet perusopetuksessa. Opetushallituksen verkkosivut. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kurinpitokeinot-ja-turvaamistoimenpiteet-perusopetuksessa>

Käsityön työturvallisuusopas – Perusopetuksen teknisen työn ja tekstiilityön opetukseen. <https://verkkokauppa.oph.fi/sivu/oppaat-ja-kasikirjat/>

Laaja terveystarkastus, ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Opas 22/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-708-0>

Luonnontieteiden opetustilat, työturvallisuus ja välineet. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/luonnontieteiden-opetustilat-tyoturvallisuus-ja-valineet>

Mukana! Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella. Oppaat ja käsikirjat 2019:4a. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/mukana_tasa-arvo_ja_yhdenvertaisuustyö_toisella_asteella.pdf

Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa, Oppaat ja käsikirjat 2018:4a. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opus-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisemiseksi-ja-siihen>

Parempi koulu kaikille. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyö koulussa. (2017). Tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu. <https://www.tasa-arvo.fi/parempi-koulu-kaikille> ja <https://www.tasa-arvo.fi/oppaita-teemojen-kasittelyyn>

Rakentavaa vuorovaikutusta. Opas demokraattisen osallisuuden vahvistamiseen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisyyn. Oppaat ja käsikirjat 2017:1a. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/rakentavaa-vuorovaikutusta>

Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015:5. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvotyö-taitolaji>

Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos: Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Ohjaus 7:2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>

Tietoa koulukiusaamisesta vieraskielisille vanhemmille (selkosuomi, venäjä, somali). ETNO Etnisten suhteiden neuvottelukunta. <https://www.moniheli.fi/uutiset-news/opus-koulukiusaamisesta-etno/>

Tietokoneen, kännykän ja muiden mobiililaitteiden käyttöön liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista koulussa. Oppaat ja käsikirjat 2017:5a. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/en/node/3369>

Tietosuojapaas oppilaitoksille. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/tietosuojapaas>

Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. Kuntainfo 13 a/2015. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

<https://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamisohje+oppilas-+ja+opiskelijahuoltolains%C3%83%C2%A4%C3%83%C2%A4d%C3%83%C2%A4nn%C3%83%C2%B6st%C3%83%C2%A4+p%C3%83%C2%A4ivitetty+18122015/ea07ef1e-38b5-4236-a503-ae01aa87185>

Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäpöri 1:2020. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

<http://www.julkari.fi/handle/10024/139150>

Yhteisestä työstä hyvinvointia -opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa. Ohjaus 9/2018.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136782>

Empatiapakkaus. Tietoa ja työkaluja digitaaliseen mediaan. Microsoft ja yhteistyökumppanit.

<https://empatiapakkaus.fi/>

Grooming. Nettivihje ilmoita. Pelastakaa lapset. <https://www.pelastakaaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/lasten-suojelu-ja-nettivihje/grooming/>

Lapset ja media. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/>

Lapset ja media. Kasvattajan opas. Julkaisuja 3/2016. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. <https://kavi.fi/fi/lapsetjamedia/verkkoversio>

Nettikiusaaminen. Nuorten elämä.fi. <https://www.nuortenelama.fi/elavaa-elamaa/netti-ja-media/nettikiusaaminen-521>

Nettikiusaaminen. Nuorten netti. Lasten ja nuorten puhelin.

<https://www.nuortennetti.fi/netti-ja-media/nettikiusaaminen/>

Pelikasvatus. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti ja Pelikasvattajien verkosto.

<https://www.pelikasvatus.fi/> Sosiaalinen media ja lapset. EHYT ry.

http://www.ehyt.fi/sites/default/files/sos_media_lapset.pdf

Sosiaalinen media ja nuoret. EHYT ry.

http://www.ehyt.fi/sites/default/files/sos_media_nuoret.pdf